

Taula

Justificació	9
--------------	---

Visions generals

ENRIC BOU

<i>Situació de Màrius Torres en el context de la poesia europea de la primera meitat del segle XX</i>	15
---	----

JOAN VENY

<i>La llengua de Màrius Torres</i>	35
------------------------------------	----

FRANCESC FOGUET I BOREU

<i>El pensament polític de Màrius Torres (1934–1942)</i>	75
--	----

Lectures de Màrius Torres

LLUÍS ALPERA

<i>Confessions entorn de la poesia de Màrius Torres: de poeta a poeta</i>	91
---	----

DOMINIC KEOWN

<i>Màrius Torres: entre diamants i rovell</i>	97
---	----

XAVIER MACIÀ & NÚRIA PERPINYÀ

<i>Els motius de la caiguda i el vertigen en tres poemes de Màrius Torres</i>	115
---	-----

ALBERT MESTRES

<i>Una fantasma com n'hi ha poques, de Màrius Torres: influències i estructura dramàtica</i>	121
--	-----

Relacions

MARGARIDA PRATS

- El diàleg epistolar de Màrius Torres i Mercè Figueras, testimoni
d'un món perdut i d'una història d'afecte en un escenari
singular* 131

ANDRATX BADIA

- La imatge de Lleida entre Magí Morera i Galícia
i Màrius Torres: quina ciutat, quins ideals?* 165

JORDI OVIEDO

- Màrius Torres en la literatura de Vicent Andrés Estellés* 183

JOSEP M. SALA-VALLDAURA

- Màrius Torres vist per Josep Palau i Fabre* 205

Música

IRENE KLEIN

- Edició i anàlisi de les composicions musicals de Màrius Torres* 217

MIREIA LLEÓ

- Màrius Torres: entre el barroc i el lied* 241

JOAQUIM RABASEDA

- Contra la banalitat: les crítiques musicals de Màrius Torres* 255

Traducció

OLGA NIKOLAEVA & ANDREI RODOSSKI

- La traducció com a font de coneixement.
La poesia de Màrius Torres a Sant Petersburg* 271

JANA BALACCIU MATEI

«Îmi învățam cuvintele să iubească»: ensenyava els meus mots
que cal estimar. Traduir Màrius Torres: una estratègia
de força basada en l'amor 277

ÀXEL SANJOSÉ

Navegar per un riu paral·lel: traduïnt
la poesia de Màrius Torres a l'alemany 283

Didàctica

TERESA DEvesa & MONTSERRAT VILÀ

Màrius Torres, «el crit etern de l'arrel i la semença» 291

MOISÉS SELFA

Poesia i escola: la didàctica de la mort
a partir de la poesia de Màrius Torres 297

CARME TORRELLES

Didàctica de l'obra de Màrius Torres, avui 309

Context

JORDI MALÉ

Una aproximació a les relacions entre art i literatura al període
d'entreguerres 323

ARNAU VIVES

Lectures i traduccions orientalistes
de Marià Manent en els anys 1918–1928 345

Resums 367

Abstracts 379

Sobre els autors 393

Justificació

CÀTEDRA MÀRIUS TORRES

L'any 2017 la ciutat de Lleida va organitzar diversos esdeveniments per tal de commemorar els 75 anys de la mort de Màrius Torres i els 70 anys de la publicació de la primera edició de la seva poesia, un llibre que veu la llum a l'exili mexicà i que va servir més per donar un toc d'atenció sobre la qualitat literària dels textos que no pas per a la seva difusió real (tiratge limitat de 142 exemplars i publicació a la diàspora). Com se sap, aquesta difusió no va tenir lloc —dins les limitacions de l'època, és clar— fins que no van aparèixer les dues edicions següents: la de 1950, amb els 485 exemplars exhaurits de seguida de la col·lecció «Els Llibres de l'Óssa Menor» —que Pedreira va acceptar de publicar a proposta de Joan Sales com una qüestió de responsabilitat «moral i patriòtica»—, i, sobretot, la de 1953 al catàleg d'Ariel, amb 975 exemplars. A partir d'aquí, van venir-ne altres edicions (1964, 1977, 1981, etc.) que van contribuir al reconeixement general de la seva obra, fins que el 2010 Margarida Prats va establir la que avui hem de considerar edició canònica, que situa el poeta amb tots els ets i uts dins el cànon literari català.

El mateix 2017, però, coincidia també amb una altra fita, potser més discreta però no per això menys important, en l'operació de «retorn» de Torres i de la seva estima —que no és altra cosa que la recuperació de la nostra autoestima com a poble— a Ponent. Es tracta del cicle de conferències en homenatge al poeta, organitzat el 1967 —en ocasió, aleshores, del 25è aniversari de la seva mort— per l'Esbart Màrius Torres del Sícoris Club i altres entitats de la ciutat de Lleida, en el qual van intervenir Josep Vallverdú, Artur Vives, Manuel Lladonosa, Xavier Maurel i Víctor Siurana. Abans, el 1961, Samuel Gili Gaya havia parlat del poeta en el pregó de la Festa Major de Lleida, i el 1964, Joaquim Molas i els mateixos Vallverdú i Vives també li havien dedicat una xerrada al Cercle de Belles Arts de Lleida. El volum que el lector té a les mans serveix també per retre homenatge a aquells prohoms, de la ciutat i de fora, que en temps difícils van sortir a la palestra per reivindicar el que

era de justícia: la incorporació de l'obra «atemporal», com digué Gimferrer, d'un poeta intemporal al cànon literari català.

L'esment dels «temps difícils» i del «poeta intemporal» ve a tomb per justificar el títol d'aquest volum: *La ciutat d'ideals que volíem bastir*, un vers, com se sap, del celebrat poema «La Ciutat Llunyana», de Torres. I és que el valor de la poesia que se situa enllà del temps —que és tota la gran poesia, la dels poetes que esdevenen «clàssics»— resideix en el fet que ens acompanya i ens ajuda a entendre la nostra realitat, tan llunyana al poeta, tan propera a la seva poesia. I, com ha dit alguna vegada Margarida Prats, la de Màrius Torres «acompanya i no pesa». Quina nova saba no alimenta molts dels versos del poema citat en els temps actuals, «de corredisses i llaurar tort», com deia Foix? Com no ens podem sentir interpel·lats quan llegim «que braços més lliures puguin ratllar el teu sòl» o que hi ha una altra ciutat, «més llunyana, més lliure / que ens envia, per sobre d'aquest temps presoner, / batecs d'aire i de fe»?

En aquest enquadrament temporal de celebracions, i amb l'íntim compromís de deixar-nos endur per l'impuls de rellegir l'obra del poeta lleidatà, d'amarar-nos de la intensitat del missatge poètic resultant del combat honest amb la forma de qui confessava a Riba ser «aquesta cosa absurda: un poeta líric», i, alhora, amb la voluntat d'endinsar-nos incansablement en l'anàlisi aprofundida de l'obra torresiana, per proporcionar un nou ventall de lectures i d'interpretacions que altre cop ens interpel·lin i estimulin, oferim un conjunt d'estudis presentats, pràcticament en la seva totalitat, en el II Simposi Internacional Màrius Torres, celebrat a Lleida els dies 26 i 27 d'octubre de 2017, que no solament formulen noves lectures del poeta, sinó que també aborden les influències i les confluències presents en la poesia catalana de la primera meitat del segle xx i la relació existent entre la literatura i les arts durant aquest període de guerres i d'entreguerres.

Així, amb Màrius Torres com a eix, ens acostem des d'una perspectiva general a la contextualització de la seva obra des de tres àmbits: el de Torres lector, traductor i poeta, en el marc de la poesia europea coetània (Bou); el de l'estudi de la llengua, en els seus discursos poètic i espontani epistolar (Veny), i el de la fixació del seu pensament polític a partir de la Segona República espanyola

(Foguet i Boreu). A partir d'aquest marc, els estudis següents giren a l'entorn de cinc blocs diversos:

- a) Lectures de poeta a poeta (Alpera); de la «Cançó a Mahalta», en el context de la Nova Cançó i en paral·lel als corrents homòlegs als Estats Units i a Europa (Keown); dels motius literaris de la caiguda i el vertigen en la poesia torresiana (Macià i Perpinyà), i de l'estructura i les influències de la peça dramàtica *Una fantasma com n'hi ha poques* (Mestres).
- b) El diàleg epistolar entre Màrius Torres i Mercè Figueras (Prats) i les relacions literàries, resseguint-ne els paral·lelismes i les traces presents en les obres de Magí Morera i Galícia (Badia), Vicent Andrés Estellés (Oviedo) i Josep Palau i Fabre (Sala-Valldaura).
- c) Amb la música com a denominador comú, l'acostament a Torres com a compositor (Klein), la relació estreta entre l'intimisme de la seva poesia amb el *lied* i amb altres aspectes de l'art musical (Lleó), i la seva faceta de crític musical (Rabaseda).
- d) El repte de traduir la poesia torresiana al rus (Nikolaeva i Rodoski), al romanès (Balacciu) i a l'alemany (Sanjosé), uns treballs que amplien els discursos de traductors al castellà, al francès i a l'italià exposats en el I Simposi Màrius Torres (2010).
- e) Diferents propostes didàctiques que pretenen acostar l'obra de Torres als centres educatius de primària i de secundària, des de la perspectiva interdisciplinària amb l'àrea de llengües clàssiques (Devesa i Vilà); del tractament didàctic de la mort mitjançant la poesia de Torres (Selfa), i de la potenciació de la creativitat, la recitació i la comprensió del text poètic a través de l'anàlisi dels elements de la natura (Torrelles).

Finalment, i focalitzant l'atenció en les arts i les lletres en el període d'entreguerres (1918–1936), el volum es clou amb dos estudis que tracten de les estretes relacions entre artistes i escriptors, materialitzades en edicions il·lustrades (Malé), i la revisió de les primeres lectures i traduccions orientalistes de Marià Manent (Vives).

No podem acabar aquesta justificació sense el capítol d'agraïments a les persones i institucions que han fet possible la confecció i

edició d'aquest llibre. En primer lloc, als conferenciants, traductors i ponents, per acceptar la nostra invitació a participar en el II Simposi, i als comunicants, per la confiança demostrada en presentar-hi les seves propostes d'intervenció; a tots ells, a més, que ens hagin volgut lliurar el seu text per constituir un volum com aquest, que ofereix, d'aquesta manera, la polièdrica visió que el poeta mereix. I també, és clar, a les institucions que van fer possible la celebració del II Simposi i les activitats i les publicacions que el van envoltar: la Institució de les Lletres Catalanes, l'Institut d'Estudis Ilerdencs, l'Ajuntament de Lleida, Pagès editors, els Serveis Territorials de Cultura a Lleida, Òmnium Cultural de Ponent, l'Orfeó Lleidatà i, de la Universitat de Lleida, el Vicerectorat d'Activitats Culturals i Projecció Universitària, el Deganat de la Facultat de Lletres, el Departament de Filologia Catalana i Comunicació i el Consell Social.

Situació de Màrius Torres en el context de la poesia europea de la primera meitat del segle XX

ENRIC BOU

(Universit  Ca' Foscari, Venècia)

Quin és el lloc que Màrius Torres ocupa en el context de la poesia europea de la primera meitat del segle XX? Per respondre a aquesta pregunta podem fer tres coses: en primer lloc, analitzar les moltes traduccions de poesia que el poeta va fer i que dibuixen un mapa precís de gustos i preferències; en segon lloc, estudiar les afinitats amb alguns dels grans poetes europeus, i, finalment, fer una lectura detinguda d'alguns poemes representatius.

1. Màrius Torres, traductor

Segons Antonio Prete, «La traduzione, infatti, non   solo un genere letterario tra altri generi, una forma di scrittura tra altre forme di scrittura,   anche una costante messa in questione del fare letterario stesso: ogni confronto —di temi, di soluzioni formali, di organismi artistici—   un'interrogazione sulla natura della propria ricerca, sulla natura e sulle forme e sui codici della propria lingua.» (Prete 2001: 881).¹ La traducció poètica, que ocupa un espai marginal en el mercat editorial, és una elecció del poeta que «poèticament» es troba amb un altre poeta; representa un terreny privilegiat per estudiar i entendre el camí de recerca del poeta i la seva poètica, però també de la renovació del llenguatge del traductor, i de vegades l'idioma de la comunitat a la qual pertany. El poeta que inicia un diàleg amb una obra literària escrita en un altre idioma per un altre escriptor, com qualsevol creador de continguts, obre un buit en el sistema literari i

1. «La traducció no és només un gènere literari entre altres gèneres, una forma d'escriptura entre altres formes d'escriptura, sinó que també constitueix un qüestionament constant de l'activitat literària: cada decisió —temes, solucions formals, models poètics—  s una investigació sobre la naturalesa, les formes i els codis de l'idioma mateix.»

lingüístic, produeix un canvi que té un efecte retroactiu, una reacció que té repercussions fins i tot sobre l'existència i la pròpia obra del traductor.

Ballart & Julià (2010: 10), en el pròleg a l'edició de les traduccions de poesia de Màrius Torres, citaven el que escriví Carner en una ressenya de 1907 de la poesia de Díez Canedo. És una reflexió que ens és útil perquè considerava els avantatges de la «gimnàsia de la traducció», una pràctica que és un dels millors exercicis per a l'escriptura de poesia:

Tal vegada no hi hagi, per a la formació d'un poeta, més excel·lent escola que la traducció [...]. En efecte, la traducció és lloable, no solament perquè ens du una renovació espiritual fondíssima, i perquè ens obliga a un minuciós escatiment de tots els ressorts i les fineses tècniques de l'obra original, sinó també perquè ens imposa un estudi sol·lícit de tots els recursos del nostre verb, de totes les faisons, de tota la tradició del propi llenguatge.

Els mateixos crítics han distingit tres maneres d'atansar-se a la poesia d'altres poetes: els epígrafs, les traduccions de poemes i un grau intermedi (Ballart & Julià 2010: 11–12):

Un grau superior d'aproximació, i de diàleg, amb els versos aliens es produeix quan Torres cita, com abans, l'epígraf estranger però ara, en canvi, comença el seu poema traduint-lo literalment o gairebé literalment per fer, de seguida, que la peça segueixi un curs del tot diferenciats, per tema i actitud, fins i tot, del que contenia aquells versos al·ludits. De manera que la seva composició es presenta com una mena de glossa o bé de resposta, segons els casos, de l'altre poema. I això Torres ho fa, entre altres, amb Heine («Elegia»), Petrarca («El país sense record»), Blake («L'Àngel del vespre»), Musset («He dit al meu cor...»), Baudelaire («Últim desig») o Teixeira («Per què és trista la font...»).

Hi ha una evolució en els interessos de traducció de Torres. A l'inici se sent atret per poetes italians i francesos, però des de 1940 l'atreuen els poetes anglesos. Màrius Torres no va escriure cap pròleg o comentari sobre les seves traduccions. Però alguns dels poemes traduïts, per la tria que signifiquen, o bé fragments de cartes, o alguns dels epígrafs, poden ser equiparables a les reflexions sobre la pròpia traducció que s'expressen en forma narrativa i argumentativa com

a introduccions o notes al text, o, millor encara, els poemes sobre la traducció, d'acord amb el model que Franco Fortini va oferir en el poema «Traducendo Brecht». És un poema esplèndid, en el qual presenta una aguda reflexió sobre l'operació de traduir. El desencadenament d'una tempesta distreu el poeta, que està provant de traduir un poema de Brecht al seu estudi. Observa les teules del sostre sota la tempesta, o els versos on estan tancats els crits dels oprimits i els atacs que han patit dels opressors. Però heus ací que aquelles paraules, que semblaven de formigó i vidre, dures i clares, es van convertint en la mort, i la veu de Brecht es transforma en una que ja no és actual. Aquell temps ha acabat, i els oprimits i els opressors viuen tots junts tranquils; ja no lluiten entre ells, encara que resti un odi cortès. El poeta afirma que ha perdut el sentit d'aquell conflicte, s'ha rendit i s'ha convertit en un enemic dels oprimits. De fet, escriu el seu nom entre els dels enemics (Passannanti 2004: 120–121):

Fra quelli dei nemici
scrivi anche il tuo nome. Il temporale
è sparito con enfasi. La natura
per imitare le battaglie è troppo debole. La poesia
non muta nulla. Nulla è sicuro, ma scrivi.

Una operació semblant la constatem en una carta de Torres a Mercè Figueras, en la qual li relata el procés de traducció del poema de Wordsworth «Els narcisos». S'informa sobre com són les flors a les quals dedicava el poema. Se sent atret per la natura a la primavera, l'esclat de les flors (sempre en contrast amb l'ambientació fúnebre de tants poemes), i conta a Mercè Figueras (Ballart & Julià 2010: 21):

Estic provant de traduir els narcisos de Wordsworth i em penso que me'n sortiré. Amb en J. hem buscat algun lloc on hi hagués narcisos grocs, que són els que vol Wordsworth, a fi que ell s'orientés per a fer una aquarel·la. Només n'hem trobat de blancs. Si jo no vaig despistat, els narcisos grocs són de forma diferent dels blancs, no pas una estrella de cinc puntes, sinó una cosa vagament labiada, més aviat semblant als lliris de St. Antoni —i als iris— però en més petit i d'un groc bastant viu. No tens pas res on n'hi hagi?

L'interès de Màrius Torres per la poesia europea, que fa seva a través de la traducció, indica un interès, uns deutes, i, de manera parcial, ens ajuda a entendre les afinitats que sentí per altres poetes de sensibilitat semblant.

2. Afinitats poètiques

Segons l'opinió de Pere Gimferrer, Màrius Torres és un dels casos més purs de pervivència del simbolisme en un poeta del primer terç del segle xx. Ballart & Julià (2010: 11) han afirmat que la presència en epígraf de Poe, Dante, Shakespeare i sovint Baudelaire és «difusa, purament atmosfèrica».² No estic gens d'acord amb aquesta opinió. Gimferrer, en presentar Màrius Torres com un cas excèntric en la poesia europea de finals dels anys trenta, va destacar-ne justament els deutes tan forts amb Baudelaire: «els seus models cabdals, quant a la concepció mateixa del poema i del sentit de la poesia, cal cercar-los a les deus del simbolisme, i particularment a Baudelaire» (Gimferrer 1977: 12). Però també afirmà: «No tindria sentit veure en Màrius Torres un continuador tardà de l'estètica baudelairiana» (Gimferrer 1977: 12). Ara bé, d'altra banda, va destacar-ne l'afinitat simbolista: «L'ús de metàfores ampliades fins a fer que prenguin valor de paràbola o de símbol com a base, sovint en un cert to narratiu al·legòric, del poema; les ocasionals sinestèsies o correspondències de sensacions; el gust pel vers alexandrí a la francesa» (Gimferrer 1977: 21). Àngels Santa va certificar la presència d'accents baudelairians en aquesta poesia. Santa afirma que Torres va fer seus diversos trets de l'obra del poeta francès: l'ús d'un vocabulari religiós per traduir l'anhel d'absolut, la presència d'àngels com a interlocutors de l'absolut i de l'eternitat, la consideració de la infantesa com una mena de paradís perdut i de la nit com una enganyadora, el tema de la solitud del poeta i la forma acurada són elements que passen a formar part de la poètica del poeta lleidatà (Santa 1983).

2. Malgrat que després es corregeixen: «Potser en aquest cas la proximitat espiritual era tanta, qui ho sap, que ja no calia fer la provatura de traduir-ne els versos» (Ballart & Julià 2010: 13).

Completen aquestes opinions les cartes de Joan Sales a Màrius Torres, que estan trufades de referències a Baudelaire i són prova de l'interès que el poeta francès despertava en els dos amics. La presència de Baudelaire, a través de citacions i referències, en el cercle íntim de Màrius Torres és obsessiva. Vegeu, per exemple, l'opinió de Joan Sales (2014: 33) en una carta a Mercè Figueras del 13 d'agost de 1936:

L'altre dia us sortia amb Miquel Àngel i de retop amb Baudelaire; ¿voldreu creure que em miro les *Fleurs du mal* com si fossin el cinquè evangeli? No sé per què no podrien haver estat inspirades per l'Esperit Sant ¿o és que l'Esperit Sant va perdre el buf per sempre més, exhaurit després de l'esforç de l'Apocalipsi?

La comparació amb textos sagrats es complementa en una altra carta de Sales del 2 de febrer de 1937, en la qual reblava: «L'ideal és arribar a aquella “audace correcte” de què parlava Baudelaire; l'estil hauria de ser sempre impecable per més audaç que fos la idea i per més exaltat el sentiment que volem expressar» (Sales 2014: 135). O encara, des de Xàtiva, el 5 d'abril de 1937 (Sales 2014: 197):

Tots tendim a aquella «douce langue natale de l'âme» de què parla Baudelaire; llenguatge misteriós i inassolible en aquesta vida, que només retrobarem «post hoc exilium». Les nostres pobres paraules no en són més que un balbuceig. Moltes altres qüestions em plantejes a la teva carta però no t'escric més per avui.

I des de Barcelona, el 22 d'abril de 1937, Sales (2014: 200) es riu del poc coneixement de Baudelaire entre els seus conciutadans:

La primavera i la guerra en una gran ciutat mediterrània originen tot d'altres tensions; per la Rambla es respira un aire sobrecarregat de perfums de flors i de versos de Baudelaire (que els barcelonins no han llegit mai); hi ha en tot plegat una poesia exquisida i decadent.

Com va destacar Octavio Paz (1999: 481), Baudelaire té una presència cabdal en la tradició poètica europea a través de dues aportacions fonamentals. La primera és la concepció de l'univers com un llenguatge:

No un lenguaje quieto, sino en continuo movimiento: cada frase engendra otra frase; cada frase dice algo distinto y todas dicen lo mismo. [...] la correspondencia universal significa perpetua metamorfosis. El texto que es el mundo no es un texto único: cada página es la traducción y la metamorfosis de otra y así sucesivamente. El mundo es la metáfora de una metáfora.

Sentim ara la veu de Màrius Torres, com adapta aquest principi de Baudelaire (2017: 52):

Mories a poc a poc, i et tornaves, cantant,
una ombra que tenia la forma del teu cant

La segona aportació de Baudelaire té a veure amb el paper del poeta com a intèrpret (Paz 1999: 481):

¿Qué es el poeta, en el sentido más amplio, sino un traductor, un descifrador? Cada poema es una lectura de la realidad; esa lectura es una traducción; esa traducción es una escritura: un volver a cifrar la realidad que se descifra. El poema es el doble del universo: una escritura secreta, un espacio cubierto de jeroglíficos. Escribir un poema es descifrar al universo sólo para cifrarlo de nuevo.

La realitat visible correspon a una d'invisible i el poeta/artista és —en la terminologia de Rimbaud— el «poeta-vident», estat al qual arriba per mitjà d'un «llarg, immens i racional trastorn de tots els sentits; és una mena de sacerdot, o profeta, l'encarregat de traduir la Idea, el Sublim, l'Absolut, la Transcendència». És en la «Lettre du Voyant» on llegim (Rimbaud 1984: 200):

Le poète se fait voyant par un long, immense et raisonné dérèglement de tous les sens. Toutes les formes d'amour, de souffrance, de folie ; il cherche lui-même, il épuise en lui tous les poisons, pour n'en garder que les quintessences. Ineffable torture où il a besoin de toute la foi, de toute la force surhumaine, où il devient entre tous le grand malade, le grand criminel, le grand maudit, — et le suprême Savant ! — Car il arrive à l'inconnu !

Seguint el plantejament d'Octavio Paz, podem considerar Màrius Torres com un precursor que intensifica aquesta doble aportació dels poetes de tradició simbolista: la centralitat de l'excés de

metàfores i el caràcter d'interpret i desxifrador en una escriptura secreta.

L'atracció per un model de poeta baudelairià i rimbaudià explica que pugui coincidir amb alguns plantejaments dels poetes imaginistes anglesos. Gimferrer (1977: 22) destacà: «—la visió del poètic com a camí de la revelació de la transcendència—, aquesta poesia ens sobta per la persistència dels recursos estilístics i el repertori imaginístic, que creen un univers autònom amb uns referents simbòlics constants, l'aparent intercanviabilitat ocasional d'alguns dels quals no fa sinó posar-ne en relleu la unitat pregona». El crític no ho va indicar, però Màrius Torres presenta afinitats amb els poetes imaginistes anglesos, els que podem agrupar entorn d'Ezra Pound. Són uns poetes que escriuen imatges clares i precises, amb influències de la lírica japonesa (haiku i tanka); que rebutgen la imprecisió i l'emoció romàntica; que utilitzen un llenguatge directe per escriure poemes breus, amb descripcions dibuixades amb precisió, i que rebutgen el poema extens.

La definició de la imatge de Pound podria ser acceptada per Màrius Torres: la millor imatge és «aquella que presenta una complexitat intel·lectual i emocional en un instant de temps». Ezra Pound (1913: 201–202) també va dir: «És la presentació d'una cosa complexa de manera instantània que dona sentit d'alliberament sobtat; aquest sentit de la llibertat dels límits de temps i els límits espacials; aquest sentit de creixement sobtat, que experimentem en presència de les grans obres d'art».

Torres també presenta unes curioses afinitats amb un altre poeta en llengua anglesa, l'irlandès William Butler Yeats. A molta distància es trobarien ecos (coincidències o afinitats) amb Thomas Hardy, Aldous Huxley i T. S. Eliot. En Yeats es detecta una ambivalència entre dos mons, el del Romanticisme i el del Modernisme (en el sentit de modernitat). Així, la seva poesia s'ha llegit com un camp de batalla pel xoc d'oposats. Les antinòmies de l'ésser humà i no humà, de l'espiritual i del material, d'allò sensual i artístic, del deteriorament físic i de la maduresa intel·lectual, del passat i del present, d'allò personal i impersonal, i del poder i la impotència, es produeixen constantment en la seva poesia (Smith 1990).